

LA COVA DEL CABANIL⁽¹⁾, UN SEPULCRE PREHISTÒRIC COL·LECTIU DE FA MÉS DE 4.000 ANYS

La troballa

Entre 1929 i 1935 es va localitzar dins d'una cavitat subterrània, situada prop de l'antic dipòsit d'aigua de Càlig (partida del Cabanil), una troballa arqueològica de gran interès. Es tractava de les restes d'un enterrament prehistòric col·lectiu, format per les despulles de diversos individus inhumats, 7 puntes almenys de fletxa de sílex, 2 destrals de pedra polida i alguns recipients de ceràmica fets a mà.

Aquesta troballa haguera passat molt possiblement desapercebuda si no hagués estat per la intervenció d'Antoni Porcar Candel, qui, assabentat i conscient de l'interès i excepcionalitat de les restes, va intentar recuperar i documentar les característiques i condicions de l'enterrament; de tot això va publicar un article al *Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura* l'any 1935⁽²⁾.

L'enterrament prehistòric de Càlig ha sigut des d'aleshores conegut i esmentat a pràcticament tots els treballs arqueològics posteriors que han tractat el fenomen funerari del calcolític i de l'edat del bronze al País Valencià. Malauradament, però, tots aquells materials i les restes humanes localitzades s'han perdut amb el pas del temps i, actualment, de les destrals de pedra polida únicament se'n conserva una que guarda a casa seua el propietari de la finca on es troba ubicada la cavitat.

Un enterrament calcolític

Les característiques de la troballa apunten clarament al fet que es tractava d'un sepulcre d'inhumació col·lectiu, que són els típics especialment entre el quart i el tercer mil·lenni abans de Crist. Aquestes tombes servien per a enterrar els difunts d'una família o d'un grup més extens amb afinitats de parentiu, culturals o territorials a la manera d'un panteó, al llarg d'un període de temps que es podia estendre a varies generacions.

En general, a les nostres terres se seleccionaven coves, avencs o simes situats no necessàriament a prop dels poblats, ja que en ocasions podien condicionar-se interiorment a fi d'acollir les despulles dels difunts. També sabem que les entrades a les cavitats se segellaven amb alguna mena de tanca i que obrien en el moment de depositar un nou enterrament.

Els diferents individus eren dipositats acompanyats d'un dipòsit funerari format de diferents útils i elements domèstics, els quals a partir de la variació en la seua composició ens permeten fer una aproximació cronològica del

període d'ús de la tomba.

Per al cas de l'enterrament de Càlig, les condicions de la troballa, tan llunyana en el temps, i el fet de no haver-se practicat excavacions sistemàtiques, aconsellen ser prudents a l'hora de fer-hi valoracions. Tot i això, el seu caràcter col·lectiu, les puntes de fletxa de sílex, la destral de pedra polida, conjuntament amb l'absència coneguda d'objectes de coure, apunten a un enterrament entre mitjans del quart mil·lenni i mitjans del tercer abans de Crist.

De conservar-se més restes seria molt possible fer més precisions, com per exemple efectuar alguna datació de carbó 14 sobre les restes humanes o avaluar la composició del dipòsit funerari amb més elements concrets.

Redescobriment

Tot i la importància i renom de l'enterrament dins de la investigació arqueològica posterior, la localització exacta de la cavitat havia estat oblidada, amb la qual cosa totes les referències posteriors feien esment de la cova com una possible sitja o cavitat artificial, extrem aquest que no era possible contrastar sobre el terreny.

Afortunadament, i després de quasi 90 anys del seu descobriment inicial, l'any passat (2016) vam tindre l'ocasió de redescobrir la situació de la Cova del Cabanil (Càlig), i efectuar una valoració visual ràpida del seu estat de conservació. A més a més, l'Espeleo Club Castelló va tindre l'oportunitat d'elaborar-ne la topografia⁽³⁾.

Actualment, la cova es troba totalment buidada, si bé s'hi observa una petita acumulació de sediments al fons. L'origen de la cavitat sembla ser natural, tot i que presenta indicis que indiquen que la part inferior fou excavada i alterada artificialment, possiblement amb la intenció de fer un pou tal com apuntava i va observar Porcar el 1935.

Tot i això, el coneixement de la situació i de les característiques de la

□ L'entrada a la cova vista des de l'interior.

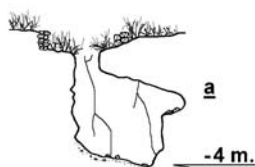

□ L'entrada a la cova vista des de l'exterior.

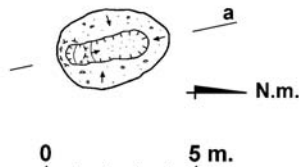
COVA DE CÀLIG (Càlig)

Topografia: Espeleo Club Castelló - 08/06/2016

ALÇAT

PLANTA

HNOS. PAULO, S.L.

SALA DE DESPIECE

DISTRIBUCION
POLLOS Y CONEJOS

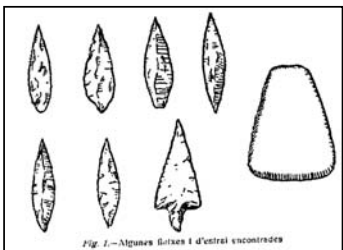
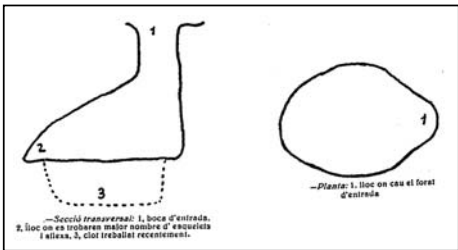
C/ SANT ROC, 39
TEL. 49 21 99

12589 CALIG
(CASTELLÓN)

INSTALACIONES ELECTRICAS
SANS
SANJUAN
.L.
REP. ELECTRODOMESTICOS

C/ Sant Llorenç, 4
Tel. 964 492 163
12589 CÀLIG (Castellón)

C/ Virgen de Montserrat, 7 - bajos
Tel. 964 474 102
12580 BENICARLÓ (Castellón)

Dibuixos que completen l'article del BSCC de l'any 1935.

Interior de la cova del Cabaril.

podem estudiar qüestions com les lesions i els desgasts ossis que patiren com a conseqüència de la seua forma de vida i de l'activitat econòmica que desenvolupaven, però també, a partir de l'aplicació d'altres tècniques, podem conèixer les malalties o la composició general i els dèficits de la dieta alimentària seguida. Darrerament, a partir de les restes òssies en bones condicions s'accedeix a les anàlisis d'ADN que ens permeten aproximar-nos al parentiu que hi havia entre els individus, i també a l'origen del poblament i dels seus moviments dins d'un àmbit globalitzat.

Antonio Porcar a la cova que va servir d'enterrament prehistòric. Fotografia que hi ha al BSCC de l'any 1935.

cova són molt interessants ja que ens permeten descartar-ne el caràcter artificial, i dins de l'àmbit territorial ens permetrà establir relacions amb altres troballes arqueològiques conegudes o que s'hi puguin produir en el futur.

L'arqueologia funerària

Dels diferents tipus de jaciments que estudiem els arqueòlegs, les tombes sempre són un dels camps d'estudi que més informació ens aporten de les societats del passat. I això es deu al fet, en primer lloc, que és als enterraments on trobem físicament les restes de les persones que formaren aquestes societats, amb la qual cosa

Arqueològicament, però, és especialment important l'estudi dels costums funeraris, ja que ens aporten informació de tipus social de primer ordre, deduïble a partir de l'anàlisi dels ritus que seguien i de totes les característiques que aporta el contenidor funerari.

La tomba és sovint una expressió conscient i/o inconscient de l'estructuració del grup i és considerada com un dels mecanismes de reproducció social.

A les nostres comarques, l'ús de cavitats naturals per a la inhumació és un costum que s'inicia des dels primers moments del neolític i perviu fins a l'edat del bronze. Tot i això, aquest ús funerari adquireix una especial importància a la segona meitat del quart mil·lenni abans de Crist i al llarg de la primera meitat del tercer, habitualment en forma de sepulcres col·lectius com ara el de Càlig. A partir de mitjans del tercer mil·lenni, amb el període campaniforme, que es considera de transició cap a les societats de l'edat del bronze, s'observa una tendència cap als enterraments de tipus individual o doble, i també varia la composició dels dipòsits funeraris.

El fet reiteratiu d'acompanyar les restes dels difunts amb objectes demostra algun tipus de cerimonial que s'até a uns paràmetres concrets preestablits, els quals ens arriben codificats a través dels objectes i pautes funeraris. Però, sobretot, demostren també una certa creença en la vida després de la mort per part d'aquestes comunitats i, per tant, hi ha la necessitat d'un trànsit al més enllà, l'èxit del qual es trobava garantit a partir del correcte compliment dels paràmetres i de les convencions establits per la seua cultura.

Com hem dit, els enterraments calcolítics de les nostres terres són preferentment de tipus col·lectiu, com una mena de panteó d'un grup d'individus, els llaços entre els quals se suposen establits a partir de la pertinença a la mateixa comunitat. En aquest sentit, recents investigacions capdavanteres en cavitats funeràries col·lectives d'altres comarques castellonenques, mitjançant l'anàlisi de l'ADN mitocondrial, apunten a relacions de tipus matrilineal entre els individus enterrats.

Per una altra banda, el fet que es practique la inhumació col·lectiva ha estat interpretat com a índex de societats més o menys igualitàries, o en tot cas de grups en què la desigualtat social no és molt accentuada.

Antropològicament es considera que les persones que vivien al calcolític de les nostres comarques responen majoritàriament al model mediterrani gràcil, amb unes condicions de subsistència dures i difícils, amb gran mortalitat infantil i una esperança de vida al voltant dels quaranta anys.

Aquestes comunitats humanes del quart i tercer mil·lenni abans de Crist s'assentaren preferentment en poblats ubicats a zones planes i a l'aire lliure, amb unes bones condicions per a practicar una economia basada en l'agricultura i la ramaderia, complementada amb altres tasques de recol·lecció i caça sobre els recursos que els oferia l'entorn.

Gustau Aguilera, és arqueòleg del Servei d'Investigacions Arqueològiques i Prehistòriques de la Diputació de Castelló.

TAULA DE NOTES

- 1. O Cova de Càlig, que és com es coneix, arqueològicament, aquesta cavitat.
- 2. PORCAR CANDEL, Antoni. «Noves aportacions a la prehistòria del Maestrat». Boletín de la Sociedad Castellonense de Cultura. Tomo XVI. Setembre-October 1935. Cuaderno V. Castellón de la Plana, 1935. Pàg. 354-357.
- 3. Topografía efectuada per Juan Ramos.

Espectacles
MAESTRAT

Miembro de A.R.T.E.

Antonio Machado, 4 - 1º
Apdo. Correos 391
12500 VINARÓS

Tel. (964) 40 10 57 - 40 00 50
Fax (964) 40 10 25

Asesoría QuerSan, S.L.

LABORAL, FISCAL Y CONTABLE

C/ Escoles Cristianes
(Benicarló Centre. Loc. B9)
12580 BENICARLÓ (Castelló)
Tel. i fax 964 460 118
e-mail: quersan@quersan.com